

LEGIONELLEZ: TA'RIFI, YUQISH MEXANIZMI VA PROFILAKTIKASI**Mirzoyeva Mehriniso Rizoyevna**mirzoyeva.mehriniso@bsmi.uz

Abu Ali Ibn Sino nomidagi

Buxoro Davlat Tibbiyot instituti

Annotatsiya

Ushbu maqolada legionellez kasalligining kelib chiqish sabablari, patogenezi, yuqish mexanizmi, kasallikning klinik belgilari, tashxislash usullari, davolash va profilaktika choralari o'ld ma'lumotlar keltirilgan. Legionella bakteriyasi suv tizimlarida ko'payib, inson organizmiga nafas yo'llari orqali kiradi. Maqolada, kasallikning tarqalish omillari, xavf guruhidagi shaxslar va uni oldini olishning samarali usullari tahlil qilingan.

Kalit so'zlar: Legionellez, Legionella pneumophila, infektsiya, pnevmoniya, suv tizimi, diagnostika, profilaktika.

Asosiy qism

Legionellez — bu Legionella turiga mansub gram-manfiy bakteriyalar tomonidan chaqiriladigan o'tkir yuqumli kasallikdir. Kasallik asosan o'pka to'qimalarining yallig'lanishi (pnevmoniya) bilan kechadi va ko'pincha og'ir asoratlar bilan yakunlanadi. Legionellez ko'pincha sun'iy suv tizimlari, konditsionerlar, sovutish minoralari va dush tizimlari orqali yuqadi.

Legionella bakteriyasining biologik xususiyatlari

Legionella — bu gram-manfiy tayoqcha shaklidagi, harakatchan, fakultativ anaerob bakteriyadir. Uning 60 dan ortiq turi mavjud bo'lib, eng ko'p uchraydigan va xavfli turi — Legionella pneumophila hisoblanadi. Bakteriya 20–45°C harorat oralig'ida faol ko'payadi, ammo 60°C dan yuqori haroratda nobud bo'ladi. Ular biofilm shaklida suv tizimlarida uzoq vaqt yashashi mumkin, bu esa ularni tozalash jarayonlarini qiyinlashtiradi.

Yuquv mexanizmi va kasallik manbalari

Legionellezning asosiy yuquv mexanizmi — aerogen yo'l, ya'ni havo orqali nafas olish vaqtida bakteriyalar suv tomchilari bilan birga o'pkaga kiradi. Kasallik odamdan odamga yuqmaydi. Eng ko'p uchraydigan manbalar quyidagilar: sovutish minoralari, konditsioner tizimlari, issiq suv tizimlari, jakuzi va basseymlar, suv purkagichlar, hamda ishlab chiqarish korxonalaridagi texnik suv tizimlari.

Klinik belgilari va shakllari

Legionellez ikki asosiy klinik shaklda kechadi: 1) Legionerlar kasalligi — og‘ir pnevmoniya shaklida; 2) Pontiac isitmasi — yengil, o‘z-o‘zidan o‘tuvchi grippga o‘xshash shakl.

Legionerlar kasalligida bemorda 2–10 kunlik yashirin davrdan so‘ng isitma, yo‘tal, bosh og‘rigi, holsizlik, mushak og‘rigi, ko‘ngil aynishi va nafas olish qiyinchiligi paydo bo‘ladi. Og‘ir holatlarda o‘pka yallig‘lanishi, buyrak va jigar faoliyati buzilishi, asab tizimi zararlanishi kuzatiladi.

Pontiac isitmasida esa simptomlar yengil kechadi: tana harorati ko‘tariladi, lekin pnevmoniya rivojlanmaydi. Bu shakl odatda 2–5 kun ichida o‘z-o‘zidan tuzaladi.

Tashxislash usullari

Legionellezni aniqlashda bir necha laborator va instrumental usullar qo‘llaniladi. Eng keng tarqalgan usullar quyidagilardir:

- Siydikda Legionella antigenini aniqlash testi;
- Balg‘am yoki bronxial suyuqlikdan bakteriologik ekish;
- Serologik testlar (IFA, ELISA);
- PCR (polimeraza zanjiri reaksiyasi) usuli yordamida bakteriya DNKsini aniqlash.

Radiologik tekshiruvda o‘pkada yirik infiltratlar, bir tomonlama yoki ikki tomonlama yallig‘lanish o‘choqlari aniqlanadi.

Davolash

Legionellezda erta tashxis qo‘yish va antibiotik terapiyasini o‘z vaqtida boshlash juda muhim. Bakteriya ko‘pchilik antibiotiklarga nisbatan chidamli bo‘lishi mumkin, shuning uchun samarali dorilar qatoriga makrolidlar (azitromitsin, klaritromitsin) va ftorxinolonlar (levofloksatsin, moksifloksatsin) kiradi. Og‘ir holatlarda davolash kasalxonada olib boriladi, kislorod terapiyasi va suyuqlik muvozanatini saqlash zarur.

Profilaktika choralari

Legionellezning oldini olish uchun quyidagi profilaktika choralari muhim ahamiyatga ega:

1. Issiq suv tizimlarida haroratni doim 60°C dan yuqori ushlab turish;
2. Suv saqlanadigan joylarda bakteriyalarga qarshi dezinfeksiya ishlovlarini o‘tkazish;
3. Konditsioner va sovutish tizimlarini muntazam tozalash va filtrlash;
4. Basseyn, jakuzi va dush tizimlarida suvni kimyoviy tozalash vositalari bilan dezinfeksiya qilish;
5. Jamoat joylarida suv tizimlarini sanitariya me‘yorlariga muvofiq tekshirib turish.

Sog‘liqni saqlash tizimlarida legionellez holatlari aniqlanganda, epidemiologik tekshiruvlar o‘tkazilib, kasallik manbai topilishi va yo‘q qilinishi lozim. Ayniqsa,

shifoxonalar va mehmonxonalar kabi joylarda profilaktika choralari qat'iy nazoratda bo'lishi kerak.

Xulosa

Xulosa qilib aytganda, legionellez — suv tizimlarida yashovchi Legionella bakteriyasi tufayli yuzaga keladigan og'ir o'pka kasalligidir. U asosan nafas yo'llari orqali yuqadi va odamdan odamga o'tmaydi. Kasallikning oldini olish uchun suv tizimlarining sanitariya holatini yaxshilash, tozalash ishlarini muntazam olib borish va profilaktika nazoratlarini kuchaytirish zarur. Legionellezning erta tashxislanishi va to'g'ri davolash bemor hayotini saqlab qolishda muhim ahamiyatga ega.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. O'zbekiston Respublikasi Sog'liqni saqlash vazirligi. Yuqumli kasalliklar profilaktikasi bo'yicha qo'llanma, 2022.
2. World Health Organization (WHO). Legionellosis: causes, symptoms, diagnosis, treatment and prevention, 2023.
3. Centers for Disease Control and Prevention (CDC). Legionella (Legionnaires' Disease and Pontiac Fever), 2024.
4. Harrison's Principles of Internal Medicine. 21st Edition, McGraw-Hill Education, 2022.
5. <https://www.cdc.gov/legionella/index.html>